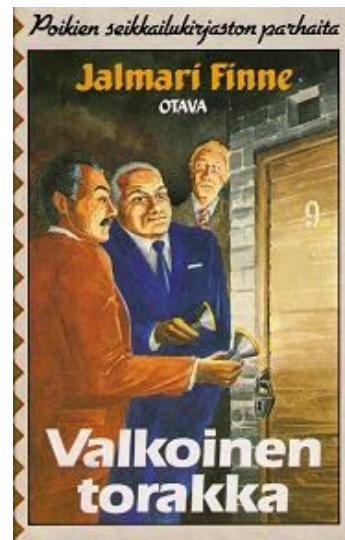
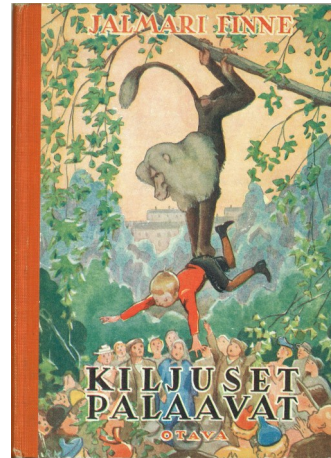
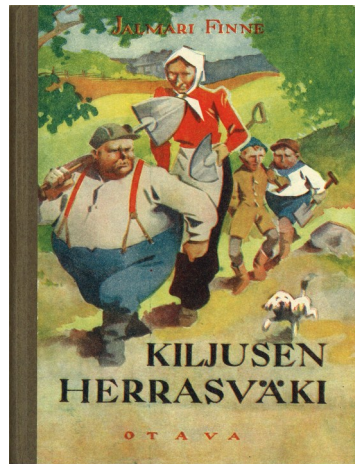

Jalmari Finnen lasten- ja nuortenkirjoja

Koonnut Katri Syrjälä
Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti/
Lastenkirjainstituutti
2008, uudistettu 2012

Lastenkirjainstituutti
Puutarhakatu 11 A
33210 Tampere
(03) 3141 8400
www.lastenkirjainstituutti.fi

Jalmari Finne (1874–1938)

Jalmari Finne syntyi Kangasalla 11.8.1874. Nykyään hänet tunnetaan pääasiassa Kiljusen herrasväestä kertovista kirjoistaan, mutta aikanaan hän oli tuottelias monella alalla. Finne kirjoitti myös historiallisia nuortenkirjoja, pamfletteja, aikuisten kirjoja ja näytelmiä. Lisäksi hän työskenteli teatteriohjaajana ja oli kiinnostunut muun muassa grafologiasta, sukututkimuksesta ja musiikista. Finne kuoli Helsingissä 3.1.1938. Hänet on haudattu Kangasalan hautausmaalle.

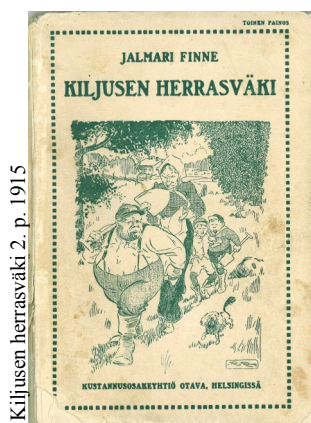
Tässä luettelossa on Jalmari Finnen lapsille ja nuorille kirjoittamia kirjoja. Kustakin nimekkeestä on mainittu ensimmäinen painos. Varsinkin Kiljusten herrasväki -sarjasta on myöhemmin ilmestynyt lukuisia painoksia ja versioita. Mukana on myös muiden kirjailijoiden kirjoittamia Finnen hahmojen innoittamia teoksia.

Kiljusen herrasväki

”Kiljusen herrasväki asui maalla, heillä oli siellä oma maatilansa. Heitä oli neljä, isä Kiljunen, lyhyt ja hyvin lihava mies, kaljupäinen ja pulleasilmäinen, äiti Kiljunen, laiha kuin tikku, pitkänenäinen ja tihrusilmäinen, ja sitten pojat Mökö ja Luru, jotka olivat aivan yhtä vanhoja. Mökö oli aivan isänsä näköinen, ja arvaahan sen, ettei hän silloin juuri kaunis ollut. Kaljua päätä ei hänellä ollut, mutta muuten hän oli aivan isänsä kuva. Luru taas oli äitinsä näköinen ja arvaahan sen, ettei hänkään juuri kaunis ollut.”

Näin Kiljusen perhe esitellään ensimmäisessä Kiljusen herrasväestä kertovassa tarinassa. Perheeseen kuului lisäksi poikien lemmikkikoira: pieni ja paksu villakoira Pulla. Perheen sukunimi on oikeastaan Kiljander, mutta kaikki tuntevat heidät Kiljusina, koska he pitävät aina niin suurta ääntä.

Kertomus *Kiljusen herrasväen kaupungin matka* ilmestyi *Pääskynen*-lastenlehdessä vuonna 1909. Lehden lukijat ihastuivat herrasväkeen heti ja niin Kiljuset saivat jatkaa seikkailujaan lehden sivuilla. Viisi vuotta myöhemmin Kiljusten kaupunkimatkasta kertova tarina ja seitsemän muuta juttua julkaistiin kirjana. Kaikkiaan vuosina 1914–1925 ilmestyi kahdeksan Kiljusen herrasväestä kertovaa kirjaa.

Kiljusen herrasväki 2. p. 1915

Kiljusen herrasväki 7. p. 1944

***Kiljusen herrasväki.* Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1914.**

Kirja sisältää kahdeksan Kiljusen herrasväen seikkailua:

Kiljusen herrasväen Helsinginmatka

Kiljuset lähtevät junalla huvimatkalle Helsinkiin. Herrasväki tutustuu pääkaupungin nähtävyyksiin niin railakkaasti omalla tyylillään, että saavat koko kaupungin kaaokseen.

Kiljusen herrasväen kalastusmatka

Kiljuset ovat niin kovaäänisiä, että varmaankaan he eivät olisi saaneet yhtään kalaa, vaikka he olisivat ehtineetkin aloittaa onkimisen. Vene ehti kuitenkin täyttyä vedellä jo sitä ennen, mutta tietysti Mököllä ja Lurulla oli hyvä syy irrottaa veneen tappi.

Saunamatka

Mökö ja Luru ryhtyvät naapurin rengin neuvosta ajamaan yskää tiehensä tervaamalla itsensä saunassa. Kommellukseksi parannuskeino muuttuu, kun tervalla sivellyt pojat putoavat höyheniä täynnä olevaan laatikkoon.

Mökön ja Lurun syntymäpäivä

Mökö ja Luru toivovat syntymäpäivälahjaksi kissaa. Kaikkiin pääkaupungin lehtiin painetaan ilmoitus ja pian Kiljusten pihapiirissä pyörii 876 kissaa.

Aarten kaivaminen

Kiljusten herrasväki ryhtyy rahapulassa etsimään aarretta. Kesken aartenkaivamisen Luru katoaa ja perhe luulee hänen kadonneen kuoppaansa. Koko kylän väki auttaa etsinnässä ja lopulta räjäytetään jo kalliota.

Kun Kiljusten pojat olivat hirviä pyytämässä

Mökö ja Luru lähtevät leikkipyssyillään metsästämään hirviä. Metsästys päättyy ratsastukseen hirven selässä ja sitä näkyä ihmettelevät koko kylän väki ja kotieläimetkin.

Kiljusten herrasväen toinen Helsinginmatka

Tällä kertaa Kiljustet käyvät teatterissa ja Ateneumissa. Ja tällä kertaa heitä juhlitaan sankareina, sillä he pelastavat Helsingin ”Sörnääsin” tulipalolta.

Kiljusten herrasväen markkinamatka

Kiljustet lähtevät syysmarkkinoille myymään vanhoja huonekaluja, mutta päätyvätkin järjestämään sirkusnäytöksen.

Kiljusten herrasväen uudet seikkailut. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1916.

Kiljusten herrasväestä kertova toinen kirja sisältää seitsemän seikkailua:

Kun Kiljustista piti tehtävän eläviä kuvia

Herra Kankkunen ryhtyy elokuvaamaan Kiljusten herrasväen seikkailua. Mutta arvaahan se, ettei elokuvan teosta tule mitään Kiljusten herrasväen ja 200 kissan kanssa.

Kiljusten poikain posetiivi ja marakatti

Kiljusten pojat lainaavat posetiivin ja lähtevät kiertämään kylää. Lurusta tehdään marakatti liiman ja lehmänkarvojen avulla.

Kun Kiljustet leipovat

Kiljustet päättävät säästää jauhoja ja jättävät taikinan veteläksi. Sen seurauksena leivät paisuvat uunissa ja tuloksena on yksi suuri ja vetelä limppu. Parannusyritysten seurauksena on kivikovia korppuja.

Kun Kiljuset olivat ravustamassa

Kiljuset päättävät kokeilla ravustusta, mutta he tekevät senkin omalla tavallaan. Kyläläisten ihmeeksi Kiljuset lähtevät pyyntiin keskellä päivää ja käyttävät syöttinä omia varpaitaan.

Kiljusen herrasväen kukko

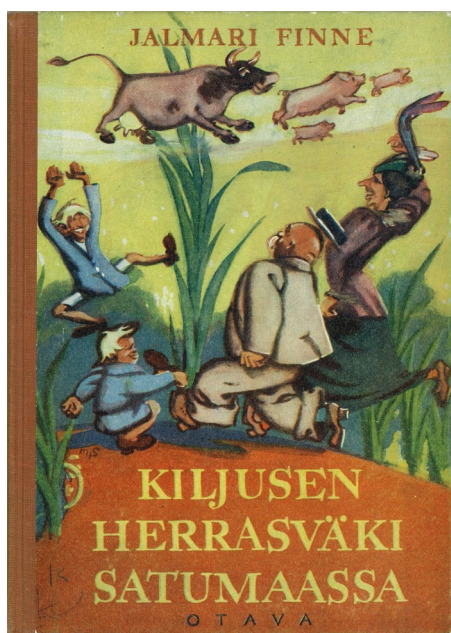
Kiljuset hankkivat 12 kanaa ja kukon. Kiljusilla ei kuitenkaan ole taipumuksia kanojen hoitoon ja lopulta jäljellä on vain kukko. Kukko päättää kostaa kanojen kohtalon ja alkaa kiekua hyvin aikaisen aamulaulunsa poikien ikkunan alla.

Kiljusen pojat koulussa

Mökö ja Luru lähetetään Helsinkiin kouluun. Lyseo varautuu poikien tuloon kutsumalla pallokunnan ja poliisin varmuuden vuoksi paikalle ja viemällä ikkunoiden alle patjoja siltä varalta, että opettajan täytyisi hypätä ikkunasta. Kommellusten seurauksena poikia siirretään koulusta ja kaupungista toiseen ja äiti ja isä Kiljunen kulkevat perässä poikiaan etsimässä.

Kiljusen poikien jouluaatto

Mökö ja Luru tulevat joululomalle kotiin. He tuovat äidilleen joululahjaksi kissan ja koiran. Kuten tiedetään kissat ja koirat eivät tule toimeen keskenään, niinpä nytkin tuloksena on hurja takaa-ajo, joka päättyy siihen, että kissasta tulee paisti ja Kiljusten vanha koira Pulla putoaa joulukakun taikinaan.

Kiljusen herrasväki satumaassa 5. p. 1961

Kiljusen herrasväki satumaassa. **Kuvittaja R. Koivu. Otava, 1916.**

Salaperäinen ukkeli vie Kiljusen herrasväen, kiltin Hannan ja poikaviikari Eskon mukanaan satumaahan. Kumppanukset kulkevat ensin läpi sadun marjamaan, josta pienet lapset tulevat maailmaan. Lorumaassa Kiljuset kuulevat kovin toisenlaisiksi muuttuneita juttuja omista seikkailuistaan.

Kasvistomaassa prässätään pieniä ja suuria rikoksia tehneet ihmiset ja litistetyiksi joutuvat myös Esko, Mökö ja Lurukin. Sadun lentomaassa he näkevät lentäviä possuja ja niiden joukossa koiransa Pullan. Mutta pois satumaasta pääsee vain hiljaisuuden maan kautta ja siitä tulee leikin pojille koettelemus.

Kiljusen Plättä. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1917.

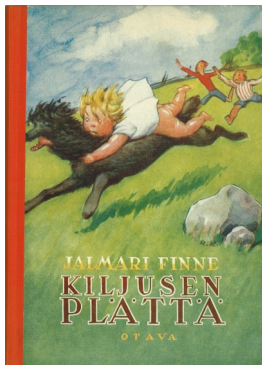
Kiljusen Mökö ja Luru saavat pikkusisaren. Tytön oikea nimi on Olga Vilhelmiina, mutta kaikki kutsuvat häntä lempinimellä Plättä, sen hän sai ensimmäisistä sanoistaan: Plät! Plät! Kiljusen herrasväen seikkailuista kertova neljäs kirja sisältää viisi seikkailua:

Plättä näyttää voimiaan

Mökö ja Luru tutustuvat vastasyntyneeseen sisarensa. Plättä repii poikia tukasta ja korvista niin kovasti, että he päättävät leikata päänsä kaljuksi.

Kiljusen Plättä 2. p. 1918

Kiljusen Plättä 3. p. 1939

Mökö ja Luru Plätän hoitajina

Kiljusen pojat toimivat päivän lapsenhoitajina. Heillä on arvattavasti ihan omat keinonsa lastenhoidossa, mutta kyllä Plättäkin osaa keksiä temppuja.

Plätän tutti

Plätän tutti eli valkoinen räsynpalanen, jonka sisällä oli sokeria, katoaa. Pullaa epäillään tuttivarkaaksi ja koiraa takaa-ajettaessa porsaskin pääsee karkuun. Porsaan takaa-ajoon osallistuvat lopulta kyläläisetkin.

Plättä ihmeolentona

Mökö ja Luru lähtevät Helsinkiin esittelemään Plättää rahasta. He uskovat sisarensa olevat aivan erityisen merkillinen olento, sillä he eivät ole tunteneet muita pikkulapsia. Plättä saakin niin suuren suosion, että eduskunta joutuu päättämään kahdeksantuntisesta työpäivästä, jotta kaikki pääsisivät häntä katsomaan.

Kiertue Plättä Kiljunen

Plätän suosion innoittamina Kiljuset perustavat kiertueen. Isä Kiljunen kirjoittaa näytelmän nimeltä "Löydetty lapsi eli Sydämiä kukkaisnurmella". Kiljusten kiertue kulkee kaupungista toiseen. Joka paikassa he herättävät suurta huomiota ja aiheuttavat sekaannusta.

Kiljusen herrasväki partiolaisina. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1918.

Kiljusen herrasväestä kertovassa viidennessä kirjassa Kiljuset päättävät ruveta partiolaisiksi. Kiljusten into auttaa ihmisiä kuitenkin aiheuttaa pikemminkin haittaa □ tai johtaa uusiin kommelluksiin.

Kirja sisältää seitsemän tarinaa:

Kiljuset päättävät ruveta partiolaisiksi ja auttaa kaikkia ihmisiä

Kiljuset auttavat eukkoa nauriintaimien istuttamisessa. Istutus sujuu ripeästi, mutta puhdistautuminen ei suju kommelluksitta.

Kiljuset keksivät uuden merkkikielen

Kiljuset keksivät uuden merkkikielen, ja saavat kyläläisetkin innostumaan siitä. Merkkikieli saa kuitenkin kylän väen pakenemaan miinavaaraa järveen.

Luru saa vammoja

Kiljuset kutsuvat sairaanhoitajattaren opettamaan haavojen sitomista, ja varsinkin Luru joutuu perheen sitomisvimman kohteeksi.

Kiljuset suorittavat partiotutkinnon

Kiljuset suorittavat partiotutkinnon ja kisaavat sitä varten keskenään juoksussa ja uinnissa sekä tulen teossa ja suunnistuksessa.

Kiljusten sodankäynti

Syttyy sota ja vaikka koko kylä pakenee, jäävät Kiljuset kotiinsa. Vihollisjoukot eivät tietenkään pärjää Kiljusille, joilla on puolellaan partiotaidot ja taipumus saada aikaan kaaos. Viholliset joutuvat lopulta jättämään kylän kokonaan.

Plättä ja Pulla lähtevät sotaan

Taisteluista innostuneet Plättä ja Pulla lähtevät sotaan. Siellä varsinkin Plättä osoittaa urhoollisuutta ja saa Mannerheimilta palkkioksi paloruiskun.

Isä Kiljusesta tulee kuningas

Kiljuset järjestävät perheen kesken äänestyksen ja valitsevat isä Kiljusen kuninkaaksi. Lehti-ilmoituksella ja palkkaa lupaamalla hän saa lisää alamaisia.

Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1919.

Kuudennessa Kiljusen herrasväestä kertovassa kirjassa seurataan jo kolmannen polven Kiljusen edesottamuksia.

Kiljusten perhejuhla

Häthätäläiset tulevat viettämään isä Kiljusen syntymäpäiviä. Juhlissa Mökö ja Tarapaappa Häthätäläinen joutuvat vahingossa kihloihin. Kun aletaan viettää häitä, syntyy sekamelska ja koko hääväki päättyy keskelle metsää.

Miten Luru joutui sulhaseksi

Keskeytyneitä häitä jatketaan, mutta – jopa morsiamen tietämättä – Mökön sijasta sulhasena onkin nyt Luru.

Hömpän ristiäiset

Lurun ja Tarapaapan tyttären nimeksi aiotaan antaa Henriikka. Pappi saa kuitenkin ensin kastettavakseen kastemekkoon puetun koiran. Kun lasta lopulta päästään kastamaan, se saa nimekseen Hömppä.

Hömpän kehto

Plättä keksii rakennuttaa riiheen kehtolaitteen vilkkaalle Hömpälle. Siitä tuleekin niin vauhdikas karuselli, että Kiljuset keksivät ruveta myymään sinne lippuja.

Hömppä toimittaa Plätän merkilliselle matkalle

Plättä yrittää nuoran avulla saada Pulla-koiran pitämään aamuvirkulle Hömpälle seuraa. Pulla sotkee nuoran hevosen riimuun ja patjassa roikkuvat tytöt saavat kyytiä hevosen perässä. Lopulta koko perhe tulee sidotuksi narulla puuhun kiinni.

Hömppä kummittelee

Hömppä tutkii aamulla muiden nukkuessa ruokahuonetta ja kaa-
taa päälleen jauhoja. Ensin tämä ”kummitus” pelästyttää Kiljuset,
sitten muut kyläläiset.

Hömppä saa hampaista

Hömpälle on tulossa hampaista ja hän huutaa niin railakkaasti,
että Kiljuset päättävät viedä Hömpän Helsinkiin hammaslääkäri-
le. Ennen kuin hampaat vihdoinkin puhkeavat sekä lääkäri että
Hömppä päätyvät Haaksirikkoisten patsaaseen roikkumaan.

Kiljusten vallankumous. Kuvittaja A. Tawitz. Otava, 1921.

Kirja sisältää neljä tarinaa:

Kiljuset panevat toimeen vallankumouksen

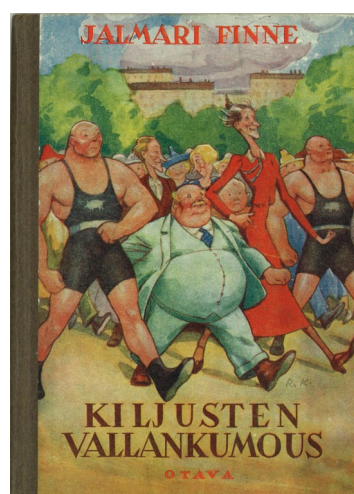
Kiljuset päättävät lähteä Helsinkiin suureen urheilujuhlaan, ja he lähtevät sinne juosten. Kos-
ka Kiljusten meno oli niin hauskanäköistä, he saavat matkan varrella seuraa ihmisistä ja
eläimistä. Suuren väkijoukon seuraamat Kiljuset panevat sattumalta toimeen vallankumouk-
sen ja isä Kiljunen huudetaan presidentiksi.

Isä Kiljunen hallitsee

Ulkovaltojen lähettiläät käyvät tervehdyskäynnillä ja diplomatia saa uuden käänteen. Lisäksi
isä Kiljunen määrää, että virastoissa pitää laiskottelun sijasta tanssia ja kertoa hauskoja juttu-
ja, ja että kouluissa oppilaiden pitää määrätä. Paraatissa kaikki maakunnat panevat parastaan
hauskuuttamisessa. Ainoastaan yliopiston professoreita Kiljuset eivät saa puolelleen.

Kiljusten vallankumous 1. p. 1921

Kiljusten vallankumous 3. p. 1945

Kiljusten hallitus jatkuu

Isä Kiljunen päättää, että kerran vuodessa oppilaat saavat koettaa, mitä opettajat kestävät. Niinpä eri puolilla Suomea oppilaat keksivät mitä merkillisimpiä keinoja koetella opettajia. Isä Kiljunen voittaa koululaisten ihailun, mutta saa opettajat vastaansa.

Kiljusten kukistuminen

Ruotsalaiset ja muut ulkovallat sekä sellaiset henkilöt, jotka mieluummin istuvat synkkinä kuin nauravat, muodostavat salaliiton isä Kiljusten kukistamiseksi. Kiljustet pakenevat salaliittolaisia läpi Helsingin. Lopulta heidät pelastaa Amerikan lähettiläs, joka haluaa Kiljusten muuttavan Amerikkaan.

Kiljustet palaavat. Kuvittaja R. Koivu. Otava, 1925.

Kiljusten paluu kotimaahansa

Vallankumouksen jälkeen Amerikkaan lähteneet Kiljustet palaavat nyt takaisin Suomeen. Hallitus ryhtyy valmistelemaan kaikkia mahdollisia varovaisuustoimenpiteitä ja samaan aikaan Kiljusten kannattajat, jotka kutsuvat itseään kammonisteiksi, aloittavat omat valmistelunsa. Tuloksena on suuri sekasorto, johon oman osansa tuovat Kiljusten mukanaan tuoma Pupu-niminen pavianaani □ ja palokuntalaisten vesiruisut.

Pupu karkaa

Pupu ei pidä paloruiskuista ja lähtee karkuun. Pupu-paviaania lähtee ottamaan kiinni Kiljusten lisäksi suuri väkijoukko. Paviaania houkutellaan rusinoilla ja puitakin kaadetaan. Lopulta Pupu laskeutuu puusta omasta halustaan ja palaa Kiljusten luo.

Taistelu Kiljustia vastaan

Turvallisuuskomitea kokoontuu pohtimaan, miten Kiljustet saadaan karkotettua. Komitean aika kuitenkin kuluu sen asian selvittämiseen, onko Kiljustia oikeasti olemassakaan. Armeijan liikekannallepanokaan ei auta Kiljusten löytämisessä, sillä herrasväki on oppinut meluisassa Amerikassa vaikenemaan.

Kiljustet tulevat kotiinsa

Kiljustet vuokraavat auton ja palaavat kotiinsa maalle. Matkalla lääkepullot menevät rikki, minkä seurauksena kaikki Helsingin kissat seuraavat valeriaanalta tuoksuvaa autoa. Kun kissoista vihdoinkin päästään eroon, kissojen karkotuksessa käytetty terva tartuttaa herrasväen kiinni toisiinsa.

Kiljustet valmistautuvat juhliin

Kiljustet päättävät lähteä Helsinkiin tapaamaan vierailulle saapuvaa kuningasta. Sitä varten he palkkaavat tanssinopettajan ja äiti Kiljunen tilaa juhlaa varten itselleen hienon puvun.

Kiljusten herrasväki -sarjan kahdeksan kirjaa ilmestyi vuosina 1988–1989 neljänä niteenä. Vuonna 2009 koko sarja ilmestyi yhtenä niteenä.

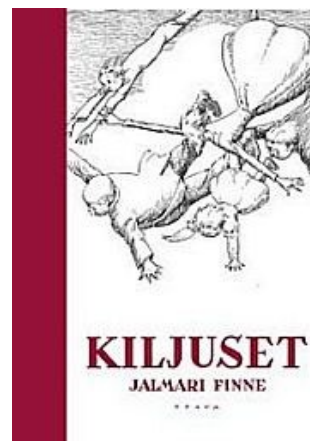
Kiljusten herrasväki. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1988.
Sisältää kirjat: *Kiljusten herrasväki* ja *Kiljusten herrasväen uudet seikkailut*.

Kiljusten herrasväki kiertueella. Kuvittajat Rudolf Koivu ja R. Rindell. Otava, 1989.
Sisältää kirjat: *Kiljusten herrasväki satumaassa* ja *Kiljusten Plättä*.

Kiljusten herrasväki juhlahumussa. Kuvittaja R. Rindell. Otava, 1989.
Sisältää kirjat: *Kiljusten herrasväki partiolaisina* ja *Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä*.

Kiljusten herrasväen paluu. Kuvittaja Rudolf Koivu. Otava, 1989.

Kiljustet. Kuvittajat Rafael Rindell ja Rudolf Koivu. Otava, 2009.
Sisältää kaikki kahdeksan Kiljusten herrasväki -kirjaa.

Kiljusten herrasväen seikkailuja Mä-ke-län ta-vu-te-tut –sarjassa, kirjat on kuvittanut Raimo Huittinen ja ne on kustantanut Kustannus-Mäkelä.

Kiljusten Luru marakattina. 1992.

Kiljusten perhe ja paviaani Pupu. 1995.

Kiljusten perhe pyyntiretkillä. 1994.

Kiljusten perhe säästää. 1993.

Kiljusten perheen juhla- ja valmisteet. 1995.

Kiljusten perheen markkinamatka. 1993.

Kiljusten pojat saavat siskon. 1994.

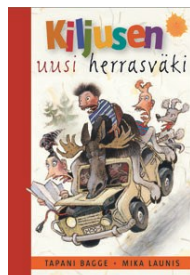
Kiljustet aina valmiina. 1992.

Kiljustet Helsingissä. 1993.

Kiljustet melkein elokuvatahtina. 1995.

Mökö ja Luru hoitavat Plättää. 1994.

Mökön ja Lurun syntymäpäivä. 1989.

Kiljusten uusi herrasväki. Jalmari Finnen luomien hahmojen pohjalta kirjoittanut Tapani Bagge, kuvittanut Mika Launis. Satukustannus, 2012.

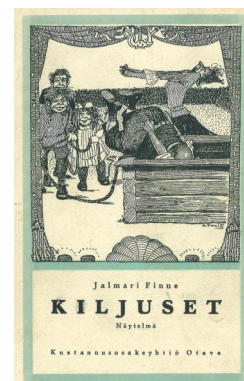
Luru, Mökö, Plättä, Pulla sekä isä ja äiti Kiljunen ovat yhtä äänekkäitä kuin sukulaisensa aikoinaan. Kiljusten uusi herrasväki muuttaa kaupunkiin ja tekee siitä tietysti hulvattoman – ja kovaäänisen – seikkailun.

Kiljuset näytelmissä

Kiljuset : kolminäytöksinen lasten huvinäytelmä. Otava, 1923.

Jalmari Finnen itsensä kirjoittama huvinäytelmä, jonka tarina ei perustu mihinkään kirjojen kertomukseen.

Sekä Mattilan väki että Mattilan uusi palvelijatar Fiina ovat lukeneet paljon Kiljusten herrasväestä kertovia tarinoita. Mattiloita ne huvittavat, mutta Fiinaa pelottavat. Kun Kiljusten herrasväki sitten rymistelee paikalle, he saavat Fiinan pian puolelleen. Mattilat sen sijaan yrittävät keksiä keinoja päästä eroon Kiljusta.

Myös muut kirjailijat ovat tehneet näytelmäversioita Kiljusten herrasväen seikkailuista. Esimerkiksi Ritva Holmberg, jonka näytelmä ***Kiljusten herrasväki*** on ilmestynyt kirjassa *Tehdään teatteria : yhdeksän näytelmää ja kabareelauluja* (Tammi, 1967).

Juha Ruusuvuori on sovittanut Kiljusten seikkailuja musikaaliksi: ***Kiljusten herrasväki : lastenmusikaali*** (1994) ja Sirpa Koivu on tehnyt Kiljusta kertovan juhlanäytelmän: ***Kiljusten herrasväki kirjastossa : juhlanäytelmä*** (2005). Jälkimmäiset kaksi ovat olemassa monisteina Pirkanmaan maakuntakirjaston kokoelmassa Tampereella.

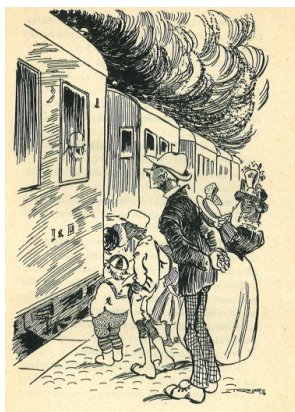
Muita lastenkirjoja

Hassu kissa ja Johanssonska. Kuvittaja Hilka Finne. Otava, 1922.

Ylioppilaat kohtaavat vappuaattona mustan kissan, joka säikähtää ylioppilaiden kujeita ja pakenee Havis Amanda -patsaan lakin päälle. Aamulla torimyyjä Johanssonska pelastaa kissan pitkän seipään avulla ja pyydystää esiliinallaan nyytiksi. Edessä on junamatka ja monenmoisia kommelluksia.

Häthätäläiset. Kuvittaja Rudolf Koivu, R. Rindell. Otava, 1915.

Häthätäläisen perhe on Kiljusten herrasväen vastakohta. Perheeseen kuuluu pitkä, laiha ja luisuharteinen isä, lyhyt ja pyöreä äiti, sekä neljä lasta. Perheen äiti oli rouva Kiljusten sisar, eli "rouva Kiljusten isän isän ainoan pojan tytär", kuten hän itse asian ilmaisi.

Häthätäläiset tekivät kaiken hyvin perusteellisesti ja hitaasti, ja saatuaan toimensa valmiiksi heillä oli tapana sanoa: "Tämähän meni aivan häthätää!". Siitä syystä heitä sanottiinkin Häthätäläisiksi, vaikka heidän oikea nimensä oli Hämäläinen.

Esimerkki Häthätäläisten rauhallisuudesta saadaan kertomuksessa, jossa he päättävät lähteä junalla häihin, jotka pidettiin kymmenen kilometrin päässä. Vahingossa perhe astui väärään suuntaan menevään junaan. Perhe ei hätäntynyt, vaan matkusti rauhassa Tornioon asti, palasi takaisin, astui sitten Riihimäellä vahingossa Kajaanin junaan, kävi siellä kääntymässä, palasi takaisin ja saapui vihdoinkin hääpaikalle viikon myöhässä.

Janne Ankkanen sotajalalla. Teksti Jalmari Finne ; kuvat Ola Fogelberg. Otava, 1918.

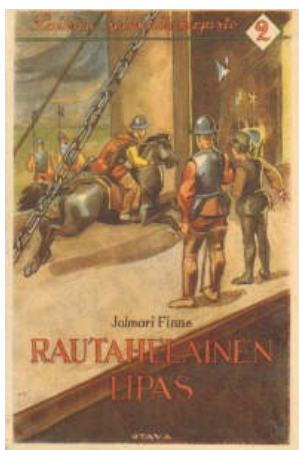
Finnen ja Pekka Puupäätkin piirtäneen Ola Fogelbergin Janne Ankanen –sarjakuva oli ensimmäisiä täysin suomalaisia sarjakuvia.

Janne Ankkanen seikkaili Suomen Kuvalehdessä vuosina 1917–1918. Sarjakuva oli kantaaottavaa, poliittista satiiria. Lastenkirja *Janne Ankanen sotajalalla* ilmestyi sisällissodan jälkeen, myös siinä käsiteltiin ajankohtaisia asioita. Kirjassa on 12 kokosivun kuvaa ja Finnen runomuotoinen teksti.

Lapset : kuvauksia lapsille lapsista. 1 : Sankariajan lapsia. Vihtori Kosonen, 1908.

Historiallisia kertomuksia lapsista Suomen sodan ajalta. Tarinoissa esiintyy myös tunnettuja sotilaita kuten Sandels ja von Döbeln.

Rautahelainen lipas : historiallinen kertomus. Kuvittaja Eeli Jaatinen(?). Otava, 1925. (Poikien seikkailukirjasto ; 2)

Antti ja Pentti matkustavat setänsä luokse suvun vanhaan kotitaloon. Eräänä yönä pojat näkevät kummituksen, joka yrittää nostaa jotakin uunin alta. Pojat rikkovat setänsä kanssa uunin pohjan ja löytävät rautahelaisen lippaan.

Lippaan sisällä olevissa papereissa on poikien esi-isän Antti Mikonpojan kertomus nuijasodan ajalta. Se on kertomus siitä, miten Antti ja hänen veljensä Pentti pelastavat isänsä Turun linnasta, missä tämä on Klaus Flemingin vankina.

Satujen maailma : Suomen kansan sadut. 1. kokoelma. Kuvittajat Esther Hjelt-Cajanus ja Hilikka Rantaniemi. WSOY, 1909.

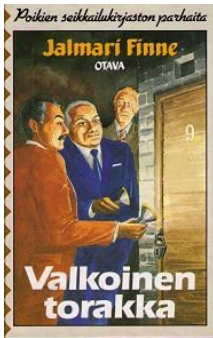
Satujen maailma : Suomen kansan sadut. 2. kokoelma. Kuvittajat Esther Hjelt-Cajanus ja Hilikka Rantaniemi. WSOY, 1910.

Suomalaisia kansansatuja Jalmari Finnen kertomana.

Satukontti. Kuvittajat Venny Soldan-Brofeldt ja Ebba Masalin.

Otava, 1909. (Nuorten kirjoja ; n:o 25).

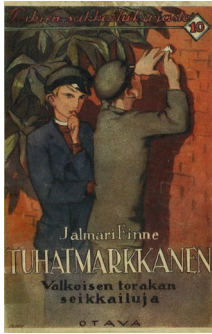
Vanha Elias vaeltaa kontti selässään keräten siihen aarteita. Eliaksen kuoleman jälkeen nyt jo mieheksi varttunut poika kaipaa kontin ääniä ja lähtee etsimään niitä. Hän saapuu sen kallion luo, jonka sisään Elias on tallettanut aarteet: eri näköiset ja kokoiset satuolentot. Koko kirjava lauma karkaa kukin omalle taholleen. Mies lähtee niiden perään ja jokainen kiinni saatu olento joutuu kertomaan tarinansa. ”Ja näiden olentojen kertomista jutuista syntyi kirja.”

Valkoinen torakka –sarja

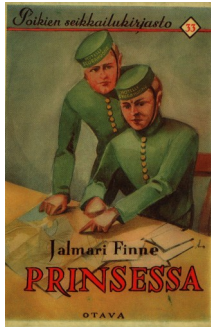
Valkoinen Torakka : seikkailukertomus. Kuvittaja Eeli Jaatinen. Otava, 1927. (Poikien seikkailukirjasto ; 7).

9-vuotias Esko salakuuntelee itse rakentamansa radion avulla heillä asuvan vuokralaisen Varten ja tämän vieraiden keskusteluja. Hän on saanut selville, että nämä "urkkijat" suunnittelevat Ruotsin lähetystön kuriirin ryöstämistä. Esko kuuluu Valkoinen torakka -nimiseen salaseuraan, joka ryhtyy toimiin vakoojan paljastamiseksi

Tuhatmarkkanen : Valkoisen torakan seikkailuja 2. Kuvittaja Asmo Alho(?). Otava, 1927. (Poikien seikkailukirjasto ; 10).

Pentti ja Emil haluavat liittyä Valkoinen Torakka -nimiseen salaseuraan ja löytääkseen seuran he kulkevat ympäri Helsinkiä seuraten merkkejä ja vihjeitä. Pojat pääsevät mukaan koulupoikien salaseuraan, jonka seuraavana tehtävänä on paljastaa rahanväärentäjä. Käy ilmi, että väärentäjä kuuluu vallankaappausta suunnittelevaan ryhmään.

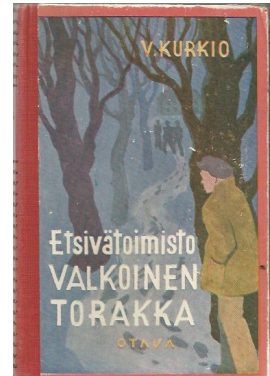

Prinsessa : Valkoisen torakan seikkailuja 3. Kuvittaja Asmo Alho(?). Otava, 1932. (Poikien seikkailukirjasto ; 33). (2. p. 1959).

Tällä kertaa Valkoinen Torakka epäilee venäläistä prinsessaa vakoojaksi ja sitä selvittäessään pojat pestautuvat hotelli Seurahuoneelle juoksupojiksi.

Kurkio, V.: Etsivätoimisto Valkoinen Torakka : todellisten poikien seikkailuja. Kuvittaja Kylli Koski. Otava, 1952.

Kirjailija V. Kurkio esittelee johdannossaan 10-vuotiaan, vilkkaan ja mielikuvitusrikkaan Urho Vuoren, joka Jalmari Finnen Valkoinen torakka -kirjoja luettuana innostuu itsekin perustamaan etsivätoimiston, nimeltään Valkoinen Torakka. Pojat toimivat niin nokkelasti, että oikeat etsivätkin ajattelevan rikosten selviämisen olleen onnekasta sattumaa. Kirjassa kerrotaan kolme tapausta: Ullakkovarkaus, Hietalahden kaverit ja Salakuljettajat.

Kirjoja varttuneemmille:

Kapinallisuutta : nuorten ajatuksia vanhoista. Tekijä, 1914.
Pamfletti nuorten puolesta vanhoja vastaan. Omakustanne.

Terve mies : romaani. Otava, 1915.

Sepän poika Kalle lähtee Helsinkiin etsimään töitä. Hän päätyy töihin konepajalle, jota on hoidettu huonosti. Kun konepaja on vararikon partaalla ottavat Kalle ja insinööri Salo sen haltuunsa. Rahaa he saavat lainattua varakkaalta leskeltä. Lopussa vaurastunut Kalle palaa maalle noutamaan nuoruudenrakastettunsa Alman ja heidän vihitään.

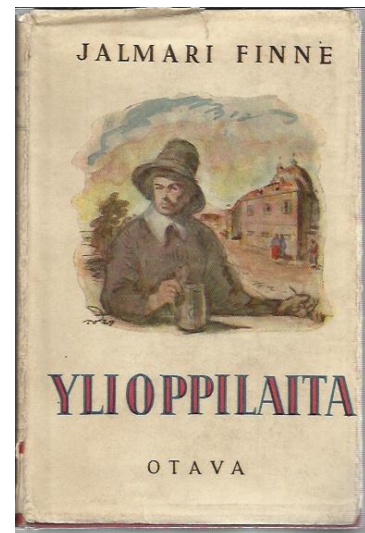
Vanhapoika lasten parissa. Otava, 1912.

Minä-muodossa kerrottuja juttuja lapsista ja nuorista ”ulkopuolisen” silmin. Kertoja on vanhapoika, joka muun muassa lupautuu pitämään huolta kahdesta pienestä kummilapsestaan. Lapsiin tottumaton mies joutuu lasten ja nuorten kanssa hullunkurisiin tilanteisiin ja joutuu turvautumaan epätavallisiin keinoihin säilyttääkseen kasvonsa.

Ylioppilaita : kuvaus pohjalaisista ylioppilaista Turun yliopistossa. Otava, 1909. (3. p. 1944).

Historiallisessa romaanissa kerrotaan pohjalaisten opiskelijoiden elämästä Turussa 1650-luvulla. Tarina alkaa vuoden 1655 loppiaisesta, jolloin ylioppilaat ovat juuri palanneet joulun vietosta kotiseuduiltaan.

Keskeisin henkilö kirjassa on Gabriel Tuderus, 18-vuotias nuorukainen, ”jonka kasvonpiirteistä säteili tarmo ja varhain herännyt intelligenssi”. Gabriel rakastuu maaherran tyttäreeseen Barbaraan, mutta heidän rakkautensa on taistelua, sillä Gabriel on myös kiivasluonteinen ja mustasukkainen. Kirjan henkilöt perustuvat oikeasti eläneisiin henkilöihin. Gabriel Tuderus toimi sittemmin Tornion kirkkoherrana ja julkaisi runoteoksia.

Jalmari Finneä käsittelevää kirjallisuutta:

Finne, Jalmari

Ihmeellinen seikkailu : ihmisiä, elämyksiä, mietteitä. Jälkeenjääneistä papereista painoon toimittanut Yrjö Kivimies. Gummerus, 1939.

Jalmari Finnen kuoleman jälkeen toimitettu keskeneräiseksi jäänyt omaelämäkerta.

Jalmari Finne : työn ja mielikuvituksen mies. Toimittanut Unto Kanerva. [2. p.], Hämeenlinna : Hämeen heimoliitto, 1999. (Hämeen heimoliiton julkaisuja ; 24)

Kotimaisia nuortenklassikoita. 2. Toim. Ismo Loivamaa. BTJ Kirjastopalvelu, 2001. Sisältää artikkelin Jalmari Finnestä, s. 24-34, kirj. Mervi Koski.

Mekin olemme olleet nuoria : nuorisokirjailijat esittäytyvät. Toim. Yrjö Käkönen. Karisto, 1947.

25 suomalaisen nuorisokirjailijan kertomusta omasta lapsuudesta.

Ojanen, Outi: Jalmari Finne oli lapsena himolukija : Finnen lukemiston tarkastelua kirjastolainojen perusteella. *Onnimanni* 2011:4, s. 20-24.

Rislakki, Jukka & Sandell, Rainer

Varsinainen Puupää! Ola Fogelbergin ja hänen Pekkansa tarina. Tammi 2005.

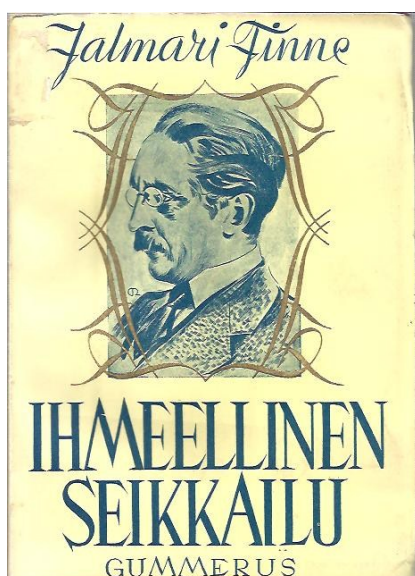
Kirjassa kerrotaan myös Janne Ankanen -sarjakuvasta ja -lastenkirjasta.

Suomalainen satu. 1. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kustannus, 2010.

Sisältää artikkelin Jalmari Finne ja satu – satumaan ylistys, s. 135-143, kirj. Teresia Volotinen.

<http://www.protsv.fi/th/finne/jfinne.htm>

Jalmari Finne säätiön sivut.

Saatteeksi (vuonna 2008 julkaistuun painokseen)

Jalmari Finne on kirjailija, joka on herättänyt lapsi- ja aikuislukijoiden tunteita jo sadan vuoden ajan. Klassikoiksi nousseiden Kiljusten herrasväki –kirjojen päähenkilöt ovat piirtyneet lukijoiden mieliin. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti halusi koota Finnen teoksista luettelon, joka kuvaa myös teosten sisältöjä. Kirjoista on otettu useita painoksia, mutta osa vanhimmista löytyy Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin kokoelmista. Kirjojen jäljille pääsee myös atk-tietokantamme kautta kotisivulta <http://www.lastenkirjainstituutti.fi/tietokannat/>

Luettelon kokosi kirjastonhoitaja Katri Syrjälä ja hanketta rahoitti Jalmari Finnen säätiö.

Hyvää matkaa Jalmari Finnen kirjojen pariin!

Kaisu Rättyä
toiminnanjohtaja

Jälkisanat 2012

Jalmari Finnen lasten- ja nuortenkirjoja -luettelon uudistaminen juuri tänä syksynä tuli ajan-kohtaiseksi kahdesta syystä. Ensinnäkin Jalmari Finnen Säätiö, Lastenkirjainstituutti ja Satukustannus Oy järjestävät yhdessä perjantaina 21.9.2012 ***Kiljusten paluu*** -seminaarin, jossa Jalmari Finneä ja hänen tunnettua anarkistiperhettään tarkastellaan tämän päivän näkökulmasta. Toinen syy on Kiljusten herrasväen uudesta sukupolvesta kertova kirja, jonka ilmentymistä juhlistetaan seminaarin yhteydessä. Kirjan *Kiljusten uusi herrasväki* on kirjoittanut Tapani Bagge ja sen on kuvittanut Mika Launis. Kirjan julkaisee on Satukustannus. Finnen luomat hahmot siis elävät ja voivat hyvin!

Katri Syrjälä
kirjastonhoitaja